

Nesrečnež! Dobrote tega spoznanja si bil deležen, pa ne veš, odkod da je, čemu da je! —

Vse, kar si živel, kar si govoril in kar si delal, ima svojo melodijo. Časih zelo smešno in nesposobno. Spomnim se na človeka, na prijatelja, kakor mu ga med nami ni več para. Melodija, ki me prikljče k njemu, je pusta kvanta. Neka nesnažna melodija me spominja na žensko, ki je visoka in dobra v mojih mislih. Kadar zaslišim popevko: »En starček je živel...« — je koj pred mojimi očmi Dragotin Kette; tam v kotu sedi, gitaro ima v rokah in poje. —

Z vsakim obrazom, z vsakim pogledom, z vsako besedo je združena melodija. Vse drugo umrje, melodija ne. Spremlja te, kamorkoli greš; podnevi stori, da postaviš kozarec na mizo in se zamisliš; ponoči te vzdrami iz sanj, te tiho pokliče, te milo spomni: »Ta prijatelj, ki ga ni več, je tóle zapél!« — In še pravi: »S tem dekletom,

ki te je rada imela, sta tóle poslušala!« — In nazadnje pravi, čisto na uho se primakne glas: »To je pela tvoja mati!« —

Zdaj gre že pod večer mojega dné; zdaj vidim, kako da je, in plaho slišim. —

Vsak hip je imel svojo melodijo. Barve so zabledle, besede so pozabljene, ostala je melodija. Ni ga obraza, ki bi ne prepeval; nobeden ni pozabljen. Nobeden ni umrl. Nič me ni strah, če jim povem, da sem med njimi.

Ker prišel bo ta čas; če kmalu ali pozno:

Vse te melodije, oznanjevalke mojih trenutkov, se bodo spojile v eno. Vse moje ljubezni, vsa moja brezprimerna sreča, vsa moja nezaslužena prijateljstva in vse moje zvesto zastražene bolesti, vse to se bo spojilo v eno pesem, v eno samo melodijo, ki bo po materinsko zbrala vse drugo skupaj.

To pesem bom slišal, ko bom tiho spal. —

□ □

□ □ □

□ □

STANKO MAJCEN: SLUŽBA.

Dekla Marta je imela svojo sobico. V stanovanju solicatorja Kerina je bilo sicer zelo tesno, trije otročiči so spali v eni izbi, drugo sta imela mož in žena zase, tretja je bila shramba, veža in dvorišče obenem — zelo tesno je bilo, a Marta je imela svojo sobico.

V nedeljo zjutraj pa je rekla gospa:

»Marta, kmalu bomo potrebovali tvojo sobico. Četrtega otroka pričakujem. Bila si vedno dobro dekle, ne boš me zapustila v tem težkem času. Sobico boš dala. Štirim ne morem postlati v eni izbi. Moj mož je čimdalje bolj nervozen. Vekanje, bedenje, prestiljanje... Kajne, Marta, da se preseliš v kuhinjo?«

Tistega večera je prenesla Marta svoj zeleno pobarvani kovčeg, dvoje velikih, z motvozom prevezanih škatel in še tri kupe kril in predpasnikov v kuhinjo. Ko je sedela zvečer pri oknu, se ji je zdelo, da se skozi okno njene sobice vidi vse lepše, vse dalje na predmestno poljano in da je zrak, ki veje vanjo, boljši, vonjivejši in svežji. Tudi kos neba, ki se je videl naravnost s postelje, je bil lepši. V okvirju kuhinjskega okna ni stala niti ena prijazna zvezda; mesečev krajec je molel v levi gornji kot svojo belo, obrito brado kakor v posmeh.

Marta si je postlala pri oknu in zasanjala o sobici. Štiri stene, postelja in stol — a človek je

sam. Tako božansko sam, tako dobrotno sam. Gospa solicatorjeva ni zoprna ženska, mnogo zoprnejših je na desno in levo, a ves ljubi dan nategovati ušesa, moliti roke, privzdigovati noge eni sami in edini gospe solicatorjevi, to je vendarle muka. Toda zvečer je rekla: »Lahko noč« in zaprta duri za sabo. Gospe solicatorjeve ni bilo več na svetu za celih dvanajst ur — Marta je bila sama. A zdaj je sobica zanj zaprta. Kam pojde srkat svežega zraka, kam se pojde poiskat, kadar se ji bo zdelo, da se ne sliši več, da se ne vidi več, da ne vé več, kako ji je ime? ...

Ah, vsaj v nedeljo popoldne je prosta! Marta je ob nedeljah zaspala na trati, kjer so cvele neblagodišeče marjetice, kjer se je vsak hip pokadil cestni prah v nos, v oči, v lica, v lase, a zaspala je pod solncem božjim prosta, prosta, prosta ...

Drugo nedeljo je rekla gospa:

»Marta, otrok veka kakor naboden. Moža sem srečno spravila z doma. Siromaku izpadajo lasje od nervoznosti. Pisarna in četvero otrok — to ni šala. A sama ne morem ostati z njimi. Nedeljski popoldan je tvoj; Bog, da ti ga nečem pritrčati, a vsaj enega vzemi s seboj. Izberi si, katerega hočeš. Bogdanček ti ne bo nagajal, Adela je ubogljiv otrok, Milanček te ljubi kakor mene, svojo mater. Usmili se otroka, ki ni videl solnca že ves teden!«

Marta je Milančku obula velike rdeče šolne,

oblekla mu gamaše čez nogavice in mu potisnila ohlapno volneno kapo do ušes. Takega, vsega okroglega kakor kepa, si je posadila na roko in odšla z njim skozi park. O drevesa, o ceste, o sinja nedogled, kje je vaša muzika? — Milanček je zavikal. Kapa mu je bila prevročna. Marta mu je kapo snela. — Ljubi ljudje, Francelj od petega regimeta, lepi prèstar, ki imaš vsako drugo nedeljo prosto, kje so vaši ljubeznivi obrazi? — Milanček je namrdnil usta: »Dol, dol!« Marta ga je postavila na tla in ga vedla kraj sebe za roko, sklanjajoč se nad njim, da jo je bolelo v levem ledju. »Milanček, potrpi! Kmalu bova sedela na klopi in gledala labude.« Toda Milanček ni potrpel. »Domov, domov,« je jel vpiti in gospodje v gladkih, črnih svršnikih so se ozirali. Eden od njih je obstal, pogledal Marti natanko v obraz in rekel: »Škoda, da imate paglavca. Ali niste nikdar sama, lepa dekle?«

Tistega večera je sedela Marta v kuhinji pri petrolejki in pisala pismo. Prèstarju je napisala cele štiri strani žalosti in trpljenja in naposled mu je poslala čez sedem hiš in cest, v sedmo cesto, sedmo hišo stotisoč svetlih pozdravov. Da ima človek vsaj petrolejko! Ko leže mnogoštevilna, nenasitna in nezadovoljiva obitelj spat, se prižge taka svetilka, se postavi na mizo in človek je pri njej sam, sam, sam... Ura tiktaka in lomi od noči minuto za minuto, a Bog s spanjem. Da je človek, spehan od dela, le pol urice sam. Bdeč, sam in misleč svoje misli...

In tretjo nedeljo je rekla gospa:

»Tako, Marta, danes pripravi petrolejko za goste. V veži mora biti luč. Gospod boter, gospa botra, gospod župnik, teta, stric, stara mama in možev edini prijatelj, pisar Komar nas obiščejo. Pripravila sem boljšo večerjo, tudi moj mož bo dobre volje. Z marcem dobi deset kron več plače. Toda kaj sem hotela reči: Luč mora biti. V izbi prižgem visečo svetilko, v vežo postavi svojo malo petrolejko... Mogoče dobiš z marcem dve kroni več, veš! Govorila bom z možem...«

Tisti večer je ležala Marta v postelji pri oknu, strmela v temni strop in računila. Mogoče dobi z marcem dve kroni več, nova petrolejka stane krono in pol in pol krone stane petrolej... Toda težko bo šlo! Pri šivilji je vzela obleko na račun zvišane plače, materi je pisala, da bo kmalu lahko kaj malega pošljala domov... Tudi brat v Ameriki se je priporočil...

Da ima človek vsaj svojo posteljo! Ali ni to kraljevsko? Iztegneš se, kakor si dolg, razmahneš roki in daš pljučem, da se dvigajo in padajo, kakor jih je volja. Tema je, da se delajo škrlatne rože na stropu, nedeljsko solnce je zašlo za hrib, saj ni bilo svobodno, duri v sobico so zaprte, za njimi veka teden dni staro dete z ozkim, neugnanim glasom — a človek ima posteljo. Božjega miru polno, v počitek božji postlano, božjo svobodo dihajočo posteljo. In človek, v rokah božjih truden do smrti, je v njej sam, sam, sam...

KNJIŽEVNOST.

Ksaver Meško: **Mati**. Dramatska slika v treh dejanjih. V Ljubljani. 1914. Založila Katoliška Bukvarna. Cena K 1-80. — Pri nobenem narodu v Evropi — lahko trdimo — ni problem domovinske ljubezni tako silen in nujen kakor pri našem: večjim narodom se ni bati, da bi jih tujina kaj prida oslabila, če količkaj pazijo; nas kljub vsej pažnji tujina slabi in ubija. Hvaležni smo za vsako dobro besedo, za vsak dobrohoten svèt v tem pogledu; koliko bolj za cel govor, iz dna srcá privrel! In to je Meškova »Mati«. — Pisatelj je naslovil svoj spis: »dramatska slika«; s tem nam je že sam pokazal, da ni prava drama. Dve svojstvi ima pač od drame: živahen, zanimiv dialog, poln življenjske modrosti, in pa igro ter protiigro (kar je nekako bistvo drame); manjka pa ji enotnega dogodka (fabula) in globlje orisanih značajev. In — da pričnemo z negativno stranjo — zakaj nima teh dveh svojstev? Zato ne, ker nam pisatelj noče predstaviti niti kakega zgodovinskega, niti posameznega sodobnega, malenkostnega dogodka, ampak je vse sama — alegorija, vse je — simbol. »Dogodek«

je hitro povedan: Vdova Strelčeva (nekje ob slovenski jezikovni meji) ima troje svojih otrok (22 letnega Milana, slikarja, 19 letnega Ivana, gímnazijca 7. razreda, 18 letno Tinko, ki je doma pri materi) ter rejenko Silvo (tudi nekako 20 letno). Pred igro se je zgodilo to-le: Silva je resno ljubila Milana, ki pa jo je preziral, ker je bil poln tujine; isti Milan je vpeljal v hišo mladega logarja Križnika, narodno mlačnega, če ne že narodu odtujenega grofovega uradnika. In zdaj pridemo v igro: Prezirana od Milana se Silva odloči, da pobežne s ciganom šandorjem, ki ji obeta, da postane kraljica puste; prepozno spozna Milan svojo napako, vzbudi se mu ljubosumnost in v tej ubije cigana. Zato mora v ječo. Silva pa zares izgine med cigane. Da bo mera žalosti polna, pride domov še Ivan in pove, da je — zaradi narodnosti svoje — izključen; poln je mladostne moči: s suhim očesom se poslovi od matere in sestre ter odide v Ameriko. Tinka edina ostane zvesta materi; ker vé, da v zakonu s Križnikom ne bi mogla ostati verna svoji domovini, svojemu narodu, se junaško odreče lepi prihodnosti in ostane rajši dekla